

A BÉKE ÚTJA

ÍRTA
RÉVAI MÓR

BUDAPEST, 1917
RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA, BUDAPEST

Ha a jelen háború békelehetőségeiről még a mostani szigorított bűvárhajóharc napjaiban is elmélkedni akarunk, elsősorban az entente békeajánlatával kell tisztában lennünk és mindenekelőtt Wilson elnök békeszereplésével. Kétségtelen, hogy ez utóbbi a tragikai konfliktus minden ismervét magában foglalja, midőn egyfelől Wilson elnök a szenátushoz intézett békeüzenetével a fantasztikus és utopisztikus elemektől sem ment, világboldogító örökbéke lovagjának vértetében jelenik meg, aki a harcban álló feleket a maguk létérdekei tekintetében a kiegyenlítő kompromisszumok egész sorozatára szólítja fel, másfelől a legelső alkalommal, midőn egy kontroverz jognak más felfogásával találja magát szemben, minden előzetes kiegyenlítési kísérlet mellőzésével arra az útra lép, amely szinte háborúba sodorja a reá bízott országot, egy oly háborúba, amelyhez ennek az országnak semmi köze nincsen és amelyhez sem becsülete, sem léte és fennmaradása nincsen hozzákapcsolva, amelyben semmiféle valóságos érdekét meg nem védi, amelyből semmiféle hasznot nem meríthet, amelyet ő maga is csak presztizs-szempontokkal tud kimagyarázni, de amellyel még végzetesebbé és még hosszabbá teheti azt a háborút, melynek befejezése érdekében ugyanaz az elnök röviddel ezelőtt állásának egész súlyával fellépett.

Wilson elnök «béke»-üzenetéről a harcban álló felek illetékes tényezői még a «háborús» üzenet előtt nyilatkoztak és ezekből a nyilatkozatokból egyértelműen az világlik ki, hogy az üzenet sem az egyik, sem a másik félnél nem keltett megnyugvást. Ennek oka igen természetes; amidőn mindenkinek valami kellemeset akart mondani, egyiket sem elégítette ki és a kiegyenlítésre való törekvésben mellőzte és kerülte a konfliktus gyökeréig való behatolást. Wilson elnök helyzetében ez különben természetes. Ő a semlegesség látszatát akarta megővni, mert a semlegesség tőgájában vélt talán az ügynök inkább hasznára lehetni. Nem tudhatjuk, vajjon Wilson elnök tényleg tisztában volt-e a háború körüli dolgok valóságos körülményeivel, vajjon egyébként tiszta és filozofikus hajlamú ítéletét az egyoldalú híradás szuggesztív ereje meg nem hamisította-e, vajjon meg tudott-e szabadulni a vérség kötelékeinek és a tradícióknak az ítéletet mindenesetre megzavaró érzéseitől, de azt az egyet látjuk, hogy a semlegesség látszatára törekedve, kijelentéseiben gondosan került mindent, ami olybá tűnhetne fel, mintha az ügyfelek eljárásának bírálatát tartalmazná.

Az a jegyzék, melyet az entente-hatalmak Wilson elnök felszólítására közzétettek és amelyben hadicéljaikat félreérthetetlen világossággal hozták a világ tudomására, feljogosította volna Wilson elnököt annak az igazságnak konstatálására, amely abból a jegyzékből félreérthetetlen brutalitással jelentkezik a világ előtt: hogy ez a háború az entente országai részéről nem egyéb, mint valóságos és bevallott rablóhadjárat a velük szemben álló nemzetek ellen. És ha még lehetett volna kétség aziránt, hogy a világháborúnak kik az okozói, úgy az entente válaszjegyzéke ezt a kétséget még a legelfogultabb bírák szemében is el kellett, hogy oszlassa, mert hiszen az entente ebben a jegyzékben világosan beszámol aspirációiról, szándékairól és céljairól és beismeri, hogy ezeknek a céloknak keresztülvitelére réges-régen készült és hogy ezek az entente államai között a háború előtt is megbeszélések és megállapodások tárgyai voltak.

Hogy lehet józan elmével bárkinek is ma evvel szemben magához közel bocsájtani azt a gondolatot, hogy hátha mégis a középhatalmak valamelyike, vagy azok együttesen okozták a háborút, holott a középhatalmak békeajánlatának tartalma világosan kifejti, hogy az ő háborús céljaik nem mások, mint saját létüknek és fejlődési szabadságuknak biztosítása.

Amidőn az egyik fél a háború rettenetes komolyságához mért őszinteséggel megállapítja a maga részéről pozitív és negatív feltételeit a háború megszüntetésének, amidőn egyfelől kötelezettséget vállal, hogy a megállapítandó békefeltételekben eltekint a hódító jogától és saját határainak biztosítására mérsékelvén magát, kizárólag saját létének és fejlődési szabad-

ságának biztosítására fog törekedni, midőn másfelől kijelenti, hogy nem célja más nemzetek megsemmisítése, még azoké sem, akiket teljesen leverte és midőn azután ezzel szemben a másik fél ezzel ellenkezően, a kétségtelenül katonai fölényben álló és kétségbevonhatatlanul győztes ellenfélnek teljes megsemmisítését vallja hadicéljának és békefeltételének, akkor többé nem lehet vitának helye afelett, hogy a háborúnak ki az okozója. Egészen helyesen állapítja meg Bonar Law, hogy a háborút csak az okozhatta, akinek reménye volt arra, hogy haszna lesz belőle. Már pedig a középhatalmak még ma sem remélnek hasznat a háborúból és az entente végtelenül felháborító békefeltételeinek kellett jönniök, hogy a középhatalmak talán némileg felfokozott igényekkel üljenek majdan a békefeltételeket tárgyaló asztalhoz.

Aki ennek a háborúnak befejezését óhajtja – és ezt, úgy hisszük, innen is, túlhan is a népek milliói egyetemesen óhajtják, – aki a béke ügyét szolgálni akarja – és Wilson elnökről fel kell tennünk, hogy elismerésre méltó szívóssággal nyilván ezt akarta: annak mulhatatlanul számolnia kell a háború keletkezésének és céljának körülményeivel és annak feltétlenül el kell ismernie azt, hogy ez a háború az entente részéről valószínűságot rablóhadjáratnak indult. Nem változtat ezen az a körülmény, hogy bizonyára vannak az entente-hatalmak között is olyanok, akik a háború megindításakor nem voltak ebben a meggyőződésben, akiket más, esetleg jogos vagy érthető nemzeti aspirációk, esetleg vállalt kötelezettségekhez való hű ragaszkodás, esetleg erejüket meghaladó és ellenállhatatlan kényszerhelyzet sodort bele a háborúba és hogy azok csak most, vagy talán most sem jutnak annak a tudomására, hogy ők csak szánalomra-méltó, mindenüket feláldozó részesei egy oly példátlan világakciónak, melynek célja az, hogy más hatalom, vagy más hatalmak elégsék ki éhségüket és jussanak oly hatalmi helyzetbe, hogy aztán őket is legázolhassák.

És ép ezért nem hihető, hogy ez a háború akként fejeződjék be, ahogy az Wilson elnök úr elméjében tükröződik, hogy egyfelől ne legyen győztes (talán visszacsinálják a középhatalmak az ő győzelmeiket? talán meg nem történné tegyék őket, talán tartózkodjanak a háború folyamán további győzelmektől?) és miután mégis van, mint jó és illedelmes fiú, mondjon le a győzelem minden jogáról, a győzelem minden eredményéről, másfelől a vásott kölyök, aki lopni és rabolni indult, térjen magába és ezúttal még ne kívánja felebarátjának se házáat, se földjét, hanem üljenek le és tárgyaljanak, mintha mi sem történt volna, azokról a szép és nemes eszmékről, amelyeket a filozófia tanítóbácsija elébük tárt.

Ezt a háborút csak a háború eszközeivel lehet befejezéshez juttatni és csak úgy, *ha számot vetünk azokkal a körülményekkel és azokkal az indokokkal, legyenek bár azok erőszakosak és megvetésreméltók, amelyek a háborút okozták.*

Az entente íásaiból félreismerhetetlen módon kiviláglik, hogy ez a háború kizárólag Anglia világhatalmáért folyik. A jelenlegi hadihelyzet feljogosít arra a reményre, hogy a középhatalmakra nézve a helyzet akkor sem változhatik, ha a legközelebbi hónapok mérhetetlen erőfeszítései folytán az ententenak sikerülne is egyik vagy másik harctéren helyi győzelmekhez hozzájutni. Nem kell túlságos optimizmus ahhoz, hogy kizártnak tartsuk azt, hogy az entente céljait a középhatalmakkal szemben megvalósíthassa. Ha pedig ezek a célok meg nem valósulnak, akkor Franciaország, Oroszország, Olaszország hiába küzdöttek, miglen Anglia, a felbujtó, a békebontó, a gyújtogató szinte ugyanabban a világhatalmi pozícióban kerül ki a háborúból, mint amelyben eddig volt, sőt határozott nyereséggel, minthogy sikerült neki saját szövetségeseit, saját társait kereskedelmileg és iparilag évtizedekre a világkereskedelem körletéből kivonni, ezeknek konkurenciájától megszabadulni. *Anglia tehát leverte saját szövetségétársait.*

De tegyük fel a hihetlent és a lehetetlent, tegyük fel, hogy valamely módon sikerülne az ententenak az ő békefeltételeinek keresztülerőszakolása, hogyan állana akkor a szövetségeseink ügye? *Mi haszna volna Franciaországnak az osztrák-magyar monarchia feldarabolásából, mi*

haszna volna abból, ha a Balkán-államok orosz fenhatóság alatt továbbra is Európa viharfészkei maradnak, mi haszna volna abból, ha Németország meggyengülne és megszűnne Franciaországra nézve az orosz hatalmi túlsúly ellensúlyozója lenni? Mi haszna volna abból, ha Anglia Belgiumnak most már nyíltan saját hatalmi szférájába vonása által, még szárazföldön is, Franciaországot közvetlenül sakkban tartja? Mi haszna volna Törökország megsemmisítéséből? Mi haszna volna a civilizáció első népének abból, ha a pánszlávizmus szinte egész Európára terjedne ki és ha a szabadság eszméjét orosz kényuralki rendszer váltaná fel? Mi haszna volna, ha a középhatalmak legfőbb háborús célja, *a tengerek szabadsága*, meg nem valósulna, mert hiszen az entente-feltételek között ez nem foglal helyet és ennek megvalósítását Anglia, ha a békefeltételek megállapítása tőle függ, sohasem fogja megengedni. Mi haszna volna ebből? Holott a tengerek szabadságának biztosítása Franciaországnak ép ugy érdeke, mint aminő érdeke az ezért a célért küzdő középhatalmaknak.

És végül érhet-e el Franciaország, a háborúnak ránézve legszerencsésebb bevégzését feltételezve többet, mint amit a középhatalmak békeajánlata értelmében jóformán 24 órán belül anélkül is elérhetne: a francia föld megszabadulását az okkupáló hatalomtól. Ez nyilván a legfőbb békecél Franciaországra nézve s midőn ezt egyetlen csepp vérnek további kiontása nélkül rögtön elérheti, nem szánná-e ennek a nagymultú és nagyra hivatott nemzetnek további céltalan vergődése és elvézése Anglia járszalagján!

És Oroszország?

Ha az entente feltételeit részeire bontjuk és hozzávesszük az entente-államférfiak kiegészítő nyilatkozatait, úgy Oroszországot különösen Törökországnak Európából való kiűzése, a Dardanellák birtoklása, Konstantinápoly elhódítása és mindezek biztosítása érdekében a Balkánnak véglegesen hatalmi szférájába való vonása érdekli. Kétségtelen dolog és azt Wilson elnök is különösen hangsúlyozza, hogy egy nagy nemzetnek, aminő az orosz, joga van arra törekedni, hogy magának a világtengerek felé szabad utat biztosítson. De mi haszna volna Oroszországnak abból, ha a Dardanellákat már birtokába is veszi? szabad utat biztosít ez a tengerekre? nincsen-e elzárva az út Gibraltárnál? nincsen-e elzárva Sueznél? és nincsen-e elzárva magánál a Dardanelláknál? Midőn Anglia hagyományos politikájával szakítva, belement abba, hogy a Dardanellák orosz kézre jussanak és ezzel Oroszországot a maga háborúja részére jóformán megvásárolja, hátsó gondolata mindenestre az volt, hogy Oroszországot ime egy olcsó és értéktelen danaida-ajándékkal kapcsolja magához. Hiszen három nappal az entente-feltételek közzététele után az angol parlament egy tagja, Hales, már nyíltan megírta egy előkelő politikai lapban, hogy «Konstantinápoly orosz kézre megy át, de avval egyidejűleg *nekünk kell lefoglalnunk a Dardanelláknak ázsiai oldalát* és lényegesen meg kell javítanunk a Földközi-tenger keleti részén való helyzetünket». Hát nem jobb helyzete van Oroszországnak a Dardanellák tekintetében, amidőn azok török kézen vannak és az ő részére is nyitvák, mintha ő maga ül benne, de a túloldalon az angol világhatalom ellenőrzi minden lépését. És számoljunk le végül egy évszázad megrögzött előítéleteivel és kérdezzük egész nyíltan: mi haszna van Oroszországnak abból, ha a Balkánon lévő kis népek felett bizonyos fenhatóságot gyakorol. Ha tényleg birtokába vehetné a Boszporust, úgy kénytelen volna magának a Balkán országain keresztül szárazföldi utat is biztosítani. Ez az út a Balkán-országok felett gyakorlandó befolyással annyit jelent, hogy Oroszország *annyi ellenséggel látná magát szemben, mint ahány nemzet, mint ahány ország a Balkánon van*. Mindenekelőtt számoljunk le a pánszlávizmusnak azzal a téveszméjével, mintha Balkánon szláv aspirációknak terük volna. A Balkánon jóformán nincsenek szlávok. A bolgárok nem azok, a románok nem azok, a görögök nem azok, a törökök nem azok, maradnak a szerbek a régi Szerbiában és Montenegróban. Abban a pillanatban, amint Oroszország a szerbeknek tett ígéretét megvalósítja és Nagy-Szerbiához juttatná őket, ebben és a szerbekben élő függetlenségi és önállósági eszmékben találná legnagyobb ellenségét. Investíciói a Balkánon semmi-

esetre sem térülnének meg. De ezeken felül akadna ott egy még erősebb ellenfélre: *Angliára*. Hiszen még nagyon messze vannak a zsákmánytól és máris hangoztatják az angolok, hogy ha Oroszország a Dardanellákon letelepszik, Angliának feltétlenül ki kell terjesztenie protektorátusát Görögországra és a Dodekanézoszra: «A mi lobogónknak *minden időközön át* Görögország és a hellén szigetek felett kell lengeni.»

És megint azt kell kérdeznünk, hogy mi érdeke van Oroszországnak akkor, amidőn összes erőinek megfeszítésével a tengerre való kijutást akarja magának biztosítani, ha a jelenlegi háború nem valósítja meg egyszersmind a tengerek szabadságának világra szóló ügyét. Anglia pedig csak azon feltétel alatt segíti Oroszországot a Dardanellák elhódításában, hogy viszont Oroszország legyen segítségére abban, hogy a tengerek szabadságának ügye egyáltalán napirendre ne kerüljön és Anglia tengeri világuralmát továbbra is megtarthassa.

És mi haszna lehet a szegény félrevezetett és önámításaival lejtőre jutott *Olaszországnak* az entente békefeltételeinek megvalósításából? Mi köze Olaszországnak Belgium, Szerbia és Montenegró helyreállításához? Mi köze az elfoglalt francia, orosz és román területek kiürítéséhez? Mi érdeke abban, hogy egy külön cseh, vagy egy külön szlovén állam alakuljon? Mi érdeke az oszmán birodalom megsemmisítésében? És mi érdeke fűződik különösen Európának az entente terve szerinti reorganizációjához, ahhoz a reorganizációhoz, amely a nemzetiségi elhatárolást veszi alapul? E reorganizáció szerint Olaszországnak még annyi sem jutna, amennyit Ausztria neki a vele való konfliktus kikerülése céljából nagylelkűen, önként felkínált. Ha a Trento lakossága – a mi ellen igen erős kétségek merülnek fel – tényleg óhajtaná a felszabadulást, akkor legfeljebb ez a kis csücske Tirolnak juthatna birtokába. De már a nemzeti eszme alapján semmiképpen sem Isztria vagy Dalmácia akárminő töredéke, melynek lakossága vagy egészében vagy túlnyomó részében szlovén. És még az ententebeli feltételek szelleme szerint is le kell mondania Olaszországnak adriai aspirációiról, dalmáciai és albániai álmairól, mert hiszen az ententenak Wilson által is támogatott kívánsága szerint minden államnak joga van szabad útra a tengerhez és csak nem tehető fel, hogy akár az osztrák-magyar monarchia, akár a rekonstruálandó Balkán-államok erről le fognak mondani. És miképpen támogathatja Olaszország a háború befejezésének egy oly programját, mely a tengerek szabadságának ügyét teljesen kikapcsolja? Miképpen támogathatja ezt az az Olaszország, melynek leghosszabb tengerpartja van és mely szinte ennek ürügyén, Anglia pressziója alatt, avatkozott bele a háborúba? Olaszországnak abból a békéből, mely az entente javaslata szerint alakulna ki, ha egy ilyen béke egyáltalán diskutábilis volna – *semmi haszna sem lehetne*, de nagy szerep várhat rá földközi-tengeri fekvése folytán annak a békének eredményeiből, amely a tengerek szabadságát biztosítja és Olaszországnak lehetővé teszi földközi tengeri missziója teljesítését anélkül, hogy akár az Osztrák-magyar monarchia, akár a Balkán-államok elleni rablásban tényleges részt vegyen.

*

Talán sikerült kimutatnunk, hogy a háborúban résztvevő három nagyhatalom *nem saját céljait szolgálja*, midőn a háborút folytatja és nem saját érdekeit mozdítja elő, midőn az Anglia által koncipiált békefeltételeket magáévá tette, hanem tisztán és kizárólag Anglia világuralmi szekerét tolja. Felesleges kimutatni, hogy a kisebb államok, különösen a Balkán-államok, az entente győzelme esetén tisztára orosz vagy angol rabszolgaságba süllyednének, amely alól való felszabadító törekvéseik *a háborút Európában örökkéssé tennék*. Mert amint a felszabadult Bulgária nem engedi magát Konstantinápolyhoz és a Dardanellákhoz vezető hídnak felhasználni, ép oly kevésbé nyugodna bele a felszabadítandó Szerbia, Románia, Albánia és Görögország (mert ez is valósággal fel volna szabadítandó) az angol gyámságba, az orosz kényuralomba.

Az entente győzelme esetén Anglia kivételével az összes érdekelt hatalmak elveszítették a háborút. Az entente békefeltételeinek megvalósulása esetén Anglia válik a kontinens valóságos urává, amely az ő törvényét, az ő akaratát ráoktrojálja a művelt emberiségre. Az entente győzelme esetén Anglia és csak Anglia nyer kizárólagosságot a tengereken, az ő kezében összpontosul a világkereskedelem és a világipar. Akkor juttat Franciaországnak, Oroszországnak, Olaszországnak és a többi államoknak benne részt, amikor akar és oly feltételek mellett, amelyeket az ő szuverén akarata diktál és az ő mai szövetségeseinek uralkodói és államfői Anglia üzletvezetőinek, clerk-jeinek dicstelen szerepére süllyednének alá.

Anglia mindent elkövetett, hogy a szellemeket megzavarja és saját céljai felől legelsősorban saját szövetségétársait tévedésbe ejtse. Csak annak a nagy szuggesztív erőnek és szívósságnak, melyet a világhatalomért küzdő Anglia kifejt és mellyel szövetséges-társaira hat, tulajdonítható akkora eltévelyedés, aminő abban nyilvánul meg, hogy ők az Anglia által megállapított, kizárólag Anglia világhatalmi érdekeit szolgáló, rájuk nézve jóformán *öngyilkos békefeltételek*hez hozzájáruljanak. De miután ezek a képtelen és soha meg nem valósítható feltételek napvilágot láttak és az entente népei magukat *a szabadság jelszavainak üres hangoztatása mellett a területablás ideológiájába beleélték* és a békét csak ezen ideológia alapján tudják elképzelni, a béke ügyének legnagyobb szolgálat azzal tehető, ha sikerülne az entente népeit mesterségesen táplált illúzióikból kiragadva, arra a helyes útra terelni, amely egyfelől valóságos érdekeiknek útja, másfelől valóban a jövő békének emberi előrelátás szerint legbiztosabb záloga. *Ha az entente népei ezt a háborút másnak, mint rablóhadjáratnak nem bírják elképzelni és csak a rablóhadjárat valóságos eredményeivel gondolják befejezhetőnek, akkor azt kell mondani, keressék a prédát ott, ahol az van és ahol az elérhető*, ott, ahol a leggazdagabb, legkiadósabb préda kínálkozik.

Ha eddig még nem győződtek meg róla, a közel jövőben bizonyára újabb bizonyítékokat fognak szerezni az entente-államok arról, hogy a középhatalmakat birtokállományukban meg nem rövidíthetik. Azok semmit sem adhatnak át a magukéból, mert hiszen azért folytatják ezt a rájuk erőszakolt önvédelmi háborút, hogy birtokállományukat sértetlenül megtarthassák. De bőséges préda kínálkozik a túlgazdag Angliánál, amely rászolgált arra, hogy szövetségesei mérhetetlen veszteségeikért őt, a felbujtót vonják felelősségre most és ezen a ponton az elsőség a legnagyobb szövetségest, az orosz birodalmat illeti meg.

Sohasem lett kontesztálva, hogy Oroszországnak érdeke és joga van szabad útra a tengerhez. Hiszen a vele most háborúban álló Németország a múlt század 90-es éveiben a maga részéről is támogatta ezen aspirációit, midőn Oroszország azt Csendes-óceáni, úgynevezett pacifikus programja által megvalósítani akarta. Ez Oroszországnak nem sikerült, Japán akadályozta meg, lehet, hogy Anglia segítségével. *Itt az ideje, hogy Oroszország újra felvegye elejtett indiai programját* és ott keresse az utat ki a világtengerekre, ahol azt a legnagyobb kiterjedésben megtalálja, oly utat, amelyet azután töle senki el nem vitathat, melyet angol szorosok el nem zárhatnak, oly utat, melynek kiaknázása rá nézve világ gazdasági jelentőséggel bír. Oroszország a múlt század 50-es éveiben vetette fel ezt az indiai programot, a kijutást az Indiai-óceánhoz akkor, amikor Anglia minden erejével meg akarta őt akadályozni bizánci aspirációiban. Lehet-e természetesebb valami, mint az, hogy ma, amidőn Angliának egy világháború áldozataival sem sikerült Oroszországot Konstantinápoly és a Dardanellák birtokába juttatni, – pedig Oroszország részvételének ez volt az ára, – lehet-e természetesebb valami, mint az, hogy Oroszország most visszatér régi tervéhez és nemcsak a Perzsa-öblöt reklamálja magának, hanem magát egész Elő-Indiát, Ázsiának ezt a leggazdagabb országát hódítja meg. *Annak a katonai erőnek egytized részével, amelyet Oroszország az európai háborúban meddően elfecsérel, magáévá teheti Indiát, az ő mérhetetlen kincseivel és kárpótolhatja magát az európai háború minden veszteségéért.* De kulturális missziót is teljesíthet, olyant, aminőre Oroszországnak hosszú története során még eddig nem volt alkalma.

Kétségtelen, hogy Anglia világtörténelmi nagysága lejtőre jutott, hogy süllyedőben van. Őt is elérte a nagy világhatalmak történelmi végzete – csillaga aláhanyatlóban van. Birodalmának ékköve, India, Anglia legnagyobb kincse, máris a japán világhatalmi aspirációk körletébe számít; Japán Kinán keresztül fog India felé gravitálni, az angol ügy kétségtelenül veszendőben van Indiában amúgy is és Oroszország valóságos nagy világtörténelmi kulturális missziót teljesíthet India elfoglalásával, mert *a kaukázusi fajt biztosíthatja a sárga fajjal szemben*, gátat vethet a sárga faj fenyegető előnyomulásának. Micsoda alamizsna volna a Dardanellák birtoklása Anglia jóvoltából és Angliától függőleg, szemben India birtoklásával és teljesen szabad kijárással az összes óceánokra! És midőn Oroszországnak balkáni programja forszírozása csupa ellenségeket szerezne, mert még mai szövetségesei is menten ellenségeivé válnának természetesen érdeellentétek folytán, addig indiai programja megvalósításában még mai ellenségei is segítenék őt, mert ebben Angliával szemben, amely az európai egyensúly hazug jelszavával századokon át nyomorította a világot, a *világegyensúly*nak egy értékes elemét támogatnák. Mihelyt Oroszország a rá nézve felesleges és meddő balkáni aspirációiról lemond, a legjobb viszonyba kerül a kontinens összes államaival és irtóztató hatalmát teljesen ázsiai birtokainak biztosítására fordíthatja. Mert ott vannak az ő igazi ellenfelei.

A világháború hamis kalkulációkon alapult. Ezt fel kell ismerniök a hadakozó nemzeteknek és ebből le kell vonniök a konzekvenciát. *Ha Oroszország frontját megváltoztatja* és az elérhetetlen, de egyszersmind ránézve kevésbé értékes préda helyett Angliával szembe fordulva, az elégtételt (reparation) tőle veszi magának, mint aki őt ebbe a háborúba belebátorította, akkor Franciaország sem maradhat többé azon a lejtőre vivő, vigasztalan állásponton, ahol Anglia vazallusává süllyed le. *Franciaországnak is meg kell szabadulnia Anglia ölelő karjaiból*, és ha ma 2 millió angol katona jelenléte szinte lehetetlenné teszi ránézve a szabad elhatározást, úgy a középhatalmaknak kell őt segíteniök abban, hogy az igazi, az ősi, az eredendő ellenségtől megszabaduljon. És Franciaország részére is gondoskodni kell a helyrehozatalról (reparation) és különösen biztosítékokról (garanties), hogy többé Anglia terrorizmusa alá ne juthasson és ilyen biztosíték, ilyen helyrehozatal céljából át kell neki engedni és birtokába juttatni *Belgiumnak a franciák által lakott részeit*. Így azután megvalósul az entente nemzeti programja is, ott ahol annak geopolitikai, természeti, néprajzi és kulturális előfeltételei megvannak. Mert hiszen nyilvánvaló, hogy az a kb. 3 millió vallon, aki nyelvileg, vallásilag és kultúráilag teljesen francia, a francia állam kötelékén belül sokkal boldogabb életet élhet, mint ebben a hibrid alakulatban, mely évszázadok óta nem bírt a maga lábán megállani és mely legutolsó alakulatában még az európai államok semlegességi garanciájával sem bírta semlegességét és békéjét megővni. De Franciaországra nézve egyáltalán nem is képzelhető értékesebb gazdagodás, mintha megfogyatkozott férfilakosságát milliónyi erős, egészséges, ipari termelésre nevelt, munkabíró fajtájával szaporítja. És ha Franciaországot egyrészt a revanche láza vitte bele a háborúba, úgy a gazdag Belgium nagyobb részének elfoglalásával bőséges kárpótlást, sőt teljes kielégülést nyerhet az Elzászban élő 200,000 franciával szemben és ha másfelől az Oroszországgal való fegyverbaráti hűség is döntő befolyással volt elhatározására, úgy Oroszország indiai programjának megvalósulása Franciaországnak megbiztosíthatja azt az Oroszországnak kölcsön adott mintegy 20–22 milliárdot, amely Oroszország jelenlegi helyzetében még akkor is veszélyeztetve van, ha a háború nem a középhatalmak győzelmével végződik.

*

Már az előzőkből kitűnik, hogy a háborúba belekevert többi államokra nézve valóságos szerencse, ha a háború esélyei elzárják az entente attól a lehetőségtől, hogy Európa új térképét ő állapíthassa meg. Hiszen *Olaszország* az entente-győzelem esetére valóságos tributáriusává válnék Angliának és aligha volna módjában más állami életet élni, mint aminőt

a mai Portugália él. Csak ha a középhatalmak kívánsága szerint fog ez a térkép kialakulni, fog Olaszországra nézve lehetővé válni, hogy szerződészegése dacára továbbra is teljes integritásban élhesse saját nemzeti életét. Persze szükséges lesz biztonságokról (garanties) gondoskodni, hogy ez a nemzet, melyre az emberiség legnagyobb kincsei, az ókori és középkori műveltség soha nem pótolható kincses tárházai rá vannak bízva, ezek őrzéséről a jövőben jobban gondoskodják és a városaiban felhalmozott klenodiumokat, az egész emberiség közkinccseit ne tegye ki bűnös módon a fegyverek megsemmisítő tüzének.

A *Balkán-államok* életérdeke is ahhoz kapcsolódik, hogy ne az entente, hanem a középhatalmak békefeltételei döntsék el a háborút. Rájuk nézve csak ebben az esetben állhatnak be a helyreállítások és a biztosítékok (reparations and guarantees), mert hiszen az entente győzelme esetén kétségtelenül orosz kormányzóságok és angol gyarmatok válnának belőlük. Csak a középhatalmak kétségtelen győzelme esetén számíthatnak ők önálló, független nemzeti életre azok mellett a «garanties» mellett, amelyeket a jövő biztosítása érdekében, különösen a Duna útjának biztonságba hozatalával a középhatalmak – maguknak ezeknek az államoknak érdekében is – meg fognak állapíthatni. Csak a középhatalmak győzelme esetén szűnhetik meg a Balkán Európa állandó viharfészke lenni, ha úgy az orosz, mint az angol befolyási szféra a Balkántól egyszer és mindenkorra távol tartatik. Csak a középhatalmak győzelme biztosítja a balkán-népek gazdasági és kulturális fejlődését és azokat az összeköttetéseket a kontinens népeivel, amelyek alkalmasak a háború folytán teljesen elpusztult gazdasági életet helyreállítani és egy későbbi jólét alapjait lerakni.

*

A fentiek az entente békejavaslata szellemét követve, az általa javasolt *helyreállításokat és biztosítékokat* akként iparkodnak csoportosítani, ahogy azok a világ békéjének ügyét tényleg szolgálják és a jövő háborúját kikerülhetővé teszik. *Hátra van még a bűnhődés (sanction)*, mert ebben aztán igaza van az entente-javaslatok angol szerzőjének, hogy bűnhődés nélkül ez a háború nem fejeződhetik be. Ha az entente összes országai (Anglián kívül) a fentiek értelmében – leszámítva a háborúval járó véghetetlen szenvedéseket, az általa okozott nyomort, emberveszteséget s évtizedekre kiható visszaesést, – az irtóztató világfelfordulásból megmenntik nemzeti létüket és esetleg még területi gyarapodással is kerülnek ki belőle (Oroszország és Franciaország), akkor vesztés fél csak egy lehet: Anglia, aki mérhetetlen önzésével, minden keresztlgázoló göggyével és uralkodni vágyásával bünszerzője volt ennek a háborúnak. Aki tíz millió embert elvéreztetett a maga hatalmi érdekeiért, a maga világhatalmi monopóliumáért, annak bűnhődnie kell, mert különben megszűnne az emberiségnek az igazságba és Istenbe vetett hite. Az emberiség ma még teljesen el van kábulva, még nem látja világosan az okokat és okozatokat, még hatása alatt áll azoknak a borzasztó hazugságoknak, amelyekkel évtizedek óta hipnotizálják és doppingolják, de előbb-utóbb fel fog ébredni és ha azt látná, hogy nincsen, aki ennek a háborúnak felidézéséért, ezért az irtóztató bűntényért felelősségre vonatott és megbűnhődött, már ebből a felismerésből magából is a megtorlás vágya, új háború csirája fakadna. A bünszerzőnek tehát feltétlenül bűnhődnie kell és miután Anglia provokálta a háború döntését, el is kell fogadnia a fegyverek döntését és nem bujhatik ma álnok szavak és hipokrita frázisok mögé.

*

Megvan-e ma a népek lelkében a diszpozíció, hogy a béke útjára lépjenek azon a módon, ahogy azt a fentiekben vázolni megkíséreltük? Kétségtelen, hogy a világ telítve van békevággyal, de kétségtelen az is, hogy az entente népei teljesen félre vannak vezetve helyzetük tekintetében és felfoghatatlan optimizmussal még mindig hisznek valami csodában, amely a bizonyos «*végleges győzelemmel*» kapcsolatos. Azzal a végleges győzelemmel, amely soha el nem következhetik, de amely után, mint egy fata morgana után vonszolják a népek

millióit, mindig újabb és rettenetesebb harcok közepette. Hogy az entente népeiben meglegyen a diszpozíció a dolgok reális felfogására, hogy meglegyen az animus a reális helyzetnek megfelelő megoldására, ahhoz még nagyon sok *felderítő munkára lesz szükség*. Mert a jelen háború nemcsak az ágyúk és gépfegyverek háborúja, hanem állandó és igen nehéz küzdelem a rémes hazugságok ellen, amelyekkel Anglia ámítja a világot, az ellen a stupendus hipokrizis ellen, mellyel behálózza az egész földkerekséget, mellyel elaltatja az emberek élő lelkiismeretét, mellyel elhomályosítja világos látásukat. És már azért is kell, hogy Anglia felelőssége ennek a háborúnak bűnéért hatványozottan kiemelkedjék, mert mindjárt a háború kezdetén megvonta az objektív híradás lehetőségét, *blokálta a szellemi határokat* saját szövetséges-társai, sőt még a semlegesek előtt is, hogy így teljes zavart támasszon az elmékben és lehetlenné tegye a valóság felismerését. Csak így volt lehetséges mindazoknak a valótlanságoknak berögzítése az entente-nemzetek körében, mint amilyenek a németek világuralmi törekvéséről, a hadviselés embertelenségéről, a barbarizmus szelleméről, az elfoglalt országok népességével való zsarnoki bánásmódról, a világ leigázására szánt hadicélokról, a német hadigépezet világromboló rettenetességéről és más hasonlókról szóló hazugságok.

Ahhoz, hogy a világ a béke útjára lépjen, mindenekelőtt kell, hogy tisztában legyen Anglia céljaival, hogy belássa, hogy a háború folytatásának immár nem lehet más értelme, mint *Anglia feltétlen világuralmának és a kontinens teljes leigázásának biztosítása*. Csak ha ez, a történelem által is igazolt kétségbevonhatatlan igazság fog utat találni a népek elméjébe, ha ennek az igazságnak konzekvenciáit fogja az emberiség elfogadni, csak akkor lesz megnyitva a béke útja, mely Európa népeinek közös boldogságát, közös nyugalmat, az egyes államok önállóságát, függetlenségét és fejlődési feltételeit fogja biztosítani, a béke, mely tényleg nem ismer győzöt és legyőzöttet és magában fogja viselni a garanciáját annak, hogy ilyen háború ismétlődni nem fog.